

УДК 159.9.019

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.14>

Лукашук Світлана Юрївна,

викладач

Фахового медичного коледжу КЗВО «Рівненської медичної академії»

ORCID ID: 0000-0001-7647-7102

Ставицький Олег Олексійович,

доктор психологічних наук, професор

ORCID ID: 0000-0002-0792-5036

ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ПРОЯВІВ У НИХ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ

THE INTERDEPENDENCE OF PERSONAL CHARACTERISTICS OF MEDICAL STUDENTS AND THEIR MANIFESTATIONS OF INTERNET ADDICTION

Ця стаття представляють результати дослідження взаємозалежності особистісних характеристик студентів медичних навчальних закладів та їх проявів інтернет-залежності. Автор аналізує різні особистісні аспекти, такі як схильність до критичного мислення, рівень навчальних можливостей, рівень фрустрації, мінливості та пластичності, й встановлюють їх зв'язок з проявами інтернет-залежності.

Дослідження також розглядає інші особистісні характеристики, такі як незалежність, підозрілість, практичність та соціальна точність, і їх вплив на інтернет-залежність.

Вказано на те, що особистість студента медичного навчального закладу, в актуальному проміжку часу, може піддаватися впливам обох типів стресорів, та легше ніж завжди може вдаватися до надмірного споживання соціальних мереж, й інтернет ресурсів як прояву механізмів захисту.

Проаналізовано, що студенти медики мають різні особливості особистості, які можуть впливати на їх поведінку та сприйняття інформації. А також, що фактори емоційної стабільності й нестабільності можуть відрізнятися серед студентів, і це може впливати на їх рівень фрустрації та емоційну стійкість, яка пов'язана з інтернет-залежністю.

Відмічено, що студентам з високим рівнем стресових реакцій притаманна адиктивна поведінка, передусім Інтернет-залежність. Також дані можуть вказувати на те, що студенти використовують мережу як форму втечі або самозахисту від несприятливих подій життєдіяльності.

Зроблено висновки, що рівень психоемоційної напруги та наявності стресових факторів в процесі активної діяльності індивіда корелюють із високим рівнем прояву Інтернет-залежності.

Подальший розгляд цієї проблеми вбачаємо у розробці навчальних програм і методик, щоб забезпечити ефективне навчання та сприяти мінімізації проявів адиктивної поведінки серед студентів медичних навчальних закладів.

Ключові слова: *Інтернет-залежність, психологічний портрет студентів, студенти медичних навчальних закладів, взаємозалежність навчального спрямування й Інтернет-адикції.*

This article explores the interdependence of personal characteristics of medical students and their manifestations of internet addiction. The authors analyze various aspects of personality, such as propensity for critical thinking, level of academic abilities, level of frustration, variability, and plasticity, and establish their relationship with manifestations of internet addiction.

The study also examines other personality characteristics, such as independence, suspicion, practicality, and social accuracy, and their influence on internet addiction. It is noted that the personality of a medical student, in the current time frame, can be influenced by both types of stressors and may be more prone than ever to excessive consumption of social media and internet resources as a manifestation of defense mechanisms.

It is analyzed that medical students have different personality traits that can influence their behavior and perception of information. Additionally, factors of emotional stability and instability may vary among students, and this can affect their level of frustration and emotional resilience, which is related to internet addiction.

It is observed that students with high levels of stress reactions are prone to addictive behavior, particularly internet addiction. The data also suggests that students use the internet as a form of escape or self-defense from adverse life events.

The conclusion is drawn that the level of psychoemotional tension and the presence of stress factors in the process of individual's active activities correlate with a high level of manifestation of internet addiction.

Further consideration of this problem involves the development of educational programs and methods to ensure effective learning and minimize the manifestations of addictive behavior among medical students.

Key words: *Internet addiction, psychological profile of students, medical school students, interdependence of academic discipline and internet addiction.*

Актуальність. Зростаючий вплив Інтернету на суспільство загалом і на особистість зокрема впливає на різні вікові групи та професійні класи. Проблема інтернет-залежності стає все більш актуальною, і вивчення взаємозалежності особистісних характеристик студентів медичних навчальних закладів та їхньої інтернет-залежності відповідає цьому суспільному контексту.

Медичні студенти є особливою групою, яка знаходиться під впливом нових технологій та використання Інтернету в навчанні. Це створює необхідність вивчення психологічних особливостей цих студентів та їхнього ставлення до Інтернету. Розуміння взаємозв'язку між особистісними характеристиками та рівнем інтернет-залежності у цій групі може допомогти розробити ефективні програми корекції та попередження цього негативного явища.

Наукове дослідження взаємозалежності особистісних проявів студентів медичних навчальних закладів та інтернет-залежності є важливим для розвитку практичних рекомендацій і програм інтервенції. Результати цього дослідження можуть використовуватися для покращення освітнього процесу, попередження ризиків і проблем, пов'язаних з інтернет-залежністю, а також для сприяння психологічному благополуччю студентів медичних спеціальностей.

Таким чином, стаття має актуальність в контексті сучасного суспільства, де використання Інтернету стає все більш поширеним і впливає на різні сфери життя. Вивчення взаємозв'язку між особистісними характеристиками студентів медичних навчальних закладів та проявами їхньої інтернет-залежності дозволить краще розуміти механізми цього явища і розробити ефективні стратегії для його управління.

Крім того, зосередження на медичних студентах відкриває можливість розглядати цю проблему в контексті майбутніх медичних фахівців. Враховуючи важливість рольових функцій, які виконує медичний персонал, особливо в умовах сучасної технологізованої медицини, зрозуміння взаємозв'язку між особистісними характеристиками і рівнем інтернет-залежності може мати велике значення для професійного розвитку та ефективності майбутніх лікарів.

Вивчення цієї теми може допомогти виявити ризикові групи студентів та розробити превентивні заходи для запобігання інтернет-залежності.

Це може включати навчання студентів навичкам ефективного управління часом, розвитку психологічної стійкості та здатності до саморегуляції, а також підтримку позитивних міжособистісних зв'язків і соціальної підтримки.

Отже, актуальність цієї наукової статті полягає в тому, що вона сприяє поглибленню нашого розуміння проявів інтернет-залежності серед студентів медичних навчальних закладів та їх взаємозв'язку з особистісними характеристиками. Це дозволить розробити ефективні стратегії запобігання та корекції цього негативного явища, сприяючи формуванню здорового та продуктивного студентського середовища. Крім того, отримані результати можуть мати значущі наслідки для практичної роботи з медичними студентами та покращення якості медичної освіти та майбутньої медичної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічні основи інтернет-залежності молоді (Камінська О.В., 2016); Соціальні мережі в Інтернеті та залежність (Kuss D., Griffiths M., 2011); Ознаки інтернет-залежності та виграшна стратегія відновлення (Young K., 1998); Вплив патологічного використання Інтернету на психічне здоров'я підлітків (Lam L., Peng Z., 2010). Дослідження проявів інтернет-залежності, в умовах освітнього середовища (Chou C., Condron L., Belland J., 2005). Вивчення компульсивного використання Інтернету (Meerkerk G. van den Eijnden R., Vermulst A., Garretsen H., 2009). Інтернет-залежність та психологічне благополуччя серед студентів вищих навчальних закладів (Pawłowska B., Potembska E., 2018). Фактори, що впливають на залежність від використання сайтів соціальних мереж (Chang M., Law S., Nguyen T., 2013).

Формулювання мети статті. Здійснити теоретично-емпіричний аналіз взаємозалежності психологічних характеристик студентів медиків та проявів в них інтернет-залежності:

Відповідно до зазначеної мети, було висунуто такі завдання:

Проаналізувати особливості явища інтернет-залежності;

Дослідити психологічні особливості студентів медичних навчальних закладів;

Вказати на взаємозалежність особистісних проявів індивіда та проявами адиктивної поведінки.

Постановка проблеми. Інтернет-залежність визначається як неконтрольоване бажання

надмірного використання Інтернету, втрата цінності часу, проведеного без доступу до Інтернету, інтенсивна нервозність і відчуття відступу у разі відсутності Інтернету, а також зростаюче погіршення соціального та сімейного життя.

Дослідження, проведені Kuss D. і Griffiths M. (2011), свідчать про високу поширеність інтернет-залежності серед студентів медичних навчальних закладів. Вони відзначають, що це явище становить велику проблему, зі звітом про поширеність, що коливається від 1,5% до 24,2% [2, 3528–3552]. Дослідження Meerkerk G. також виявили певні фактори, що сприяють схильності підлітків до інтернет-залежності, такі як бажання бути вільним, легкість комунікації, здатність легко створювати ідентичність та розвивати значущі особисті взаємини [6, 1–6].

Спираючись на зазначені вище результати, було сформовано потребу, розкриття особистісного портрету студента медичного навчального закладу для формування системи особистісних проявів учасників таких навчальних груп. Для здійснення дослідження нами був запропонований 16 факторний особистісний опитувальник Кеттела Р., що є багатовимірною методикою, оцінює властивості нормативної особистості, він описує особистісну структуру індивіда та виявляє особистісні проблеми, допомагає знайти корекційні механізми для вирішення особистісних проблем.

Основою тесту Кеттела Р. служить «теорія особистісних рис». Згідно з цією теорією, особистість описується як та, що складається з стабільних, стійких взаємопов'язаних елементів (властивостей, рис), що визначають її внутрішню сутність і поведінку.

Експериментальна база нашого дослідження складалася з 224 студентів фахового медичного коледжу I–VI курсів, 86 (38,4%) досліджених були чоловіками і 138 (61,6%) жінками. Середній вік студентів становив: 21.05 ± 0.1 року.

Аналіз результатів за 16 факторним особистісним опитувальником Кеттела Р. дає змогу вказувати на наступні характерологічні особливості студентів медиків (див. табл. 1): 20% респондентів мають схильність до ригідності поведінки, 37% учасників навчальних груп володіють схильністю до критичного мислення, 28% – мають легкий тип спілкування і 15% характеризуються схильністю до легкості у спілкуванні та емоційного вираження, готовності до співпраці (див. рис. 1).

Фактор «Інтелекту» (див. табл. 1) дозволяє вказувати на те, що 12% респондентів схильні до повільного сприйняття матеріалу при навчанні,

23% є менше інтелектуально розвиненими і мають меншу схильність до навчання, 35% характеризуються абстрактним мисленням і 30% – володіють високим рівнем можливостей у навчанні, швидко сприймають інформацію і новий навчальний матеріал (див. рис. 1).

Фактор «Емоційної нестабільності та емоційної стабільності» (див. табл. 1) за 16 факторним опитувальником Кеттела Р вказує на те, що 33% студентів медичних навчальних закладів володіє високим рівнем фрустрації, мінливості і пластичності, 25% респондентів – є чутливими, емоційно менш стійкими, 25% – є емоційно зрілими особистостями, об'єктивно оцінюють власну діяльність, є активними та зрілими, 17% – характеризується емоційною зрілістю, стійкою, дружністю, мають високу здатність до дотримання суспільних та моральних норм (див. рис. 1).

Фактор «Підпорядкованості – домінантності» (див. табл. 1) дає змогу визначити, що 30% респондентів схильні поступатися іншим і бути підкореними, 28% – є скромним, покірними і поступовим, 25% характеризується: незалежністю, можливою агресивністю, схильністю до домінації, у своїх проявах і 17% відсотків опитаних, характеризується самовпевненістю, незалежністю мислення, схильністю до аскетизму (див. рис. 1).

Фактор F «Стриманість – експресивність» вказує на те, що 17% учасників навчальних медичних груп вважаються дуже точними, надійними особистостями, 33% респондентів – є обережними, серйозними та мовчазними, 35% осіб, притаманний: безладний, імпульсивний, живий особистісний прояв і 15% респондентів, характерна весела, активна поведінка, безтурботливість, можлива імпульсивність (див. рис. 1).

Фактор G «Низька нормативність поведінки – висока нормативність поведінки» вказує на те, що 25% учасників студентських медичних груп притаманна тенденція до непостійності цілей і невимуженість поведінки, 29% учасників характерна: знецінення правил, високий рівень відчуття себе, вільність, безвідповідальність, 30% – свідомість, наполегливість, обов'язковість, 16% – вимогливість до себе, можливо скеровування власних дій та вчинків через призму «почуття боргу» (див. рис. 1).

Фактор H «Боязкість – сміливість» за 16 факторним опитувальником Кеттела Р. дає можливість вказувати на наступні результати: 33% учасникам притаманна особливість: триматися в стороні, відчувати почуття власної недостатності, 18% будуть проявляти себе як сором'язливі, стримані і невпевнені, 39% відсотків характери-

зується авантюризмом, соціальною сміливістю, спонтанністю і 10% – мають прояви: відкритості, сміливості, потребу в використанні нових речей, спонтанності і живого прояву в емоційній сфері (див. рис. 1).

Досліджуючи фактор «Жорстокості та чутливості» (див. табл. 1), було виявлено, що 13% респондентів мають наступні особистісні прояви: практичність, реалістичність, мужність, незалежність, 36% – незалежність, опора на себе, реалістичність, 28% – слабкість, залежність, недостатню самостійність, 23% учасників: слабкість, млявість, корисність, жіночність, іноді потребу в увазі, допомозі (див. рис. 1).

Результати за шкалою «Довірливість – підозрілість» (див. табл. 1) дозволяють вказувати на наступні характеристики студентів медичних навчальних груп: 18% – мають схильність до свободи від тенденції ревнощів, легко пристосовуються до нового соціального простору, піклуються про інших, 25% – є довірливими та адаптивними, 34% можуть проявляти підозрілість, мати власну думку, 23% – занурені у своє «Я», зацікавлені у внутрішньому психологічному житті (див. рис. 1).

Аналіз результатів за фактором «Практичність – мрійливість» (див. табл. 1) дозволяє вказувати на наступні особистісні прояви опитаних: 19% – турбується про те, щоб чинити правильно, практично, керується можливим, дбає про деталі, зберігає стійкість в екстремальних ситуаціях, 43% учасників є практичними, ретельними і конвенційними, 18% – мають розвинену уяву, занурені у внутрішні потреби, спілкуються щодо практичних питань, 20% – схильні до неприємної для оточуючих поведінки, не конвенційні, не переймаються повсякденними речами, самовдоволенні, мають творчу уяву (див. рис. 1).

Результати діагностики, за фактором N «Прямолінійність – дипломатичність» вказують на наступні особистісні прояви учасників навчального процесу медичних навчальних закладів: 8% мають схильність до витонченості, сентиментальності і простоти, 20% – є прямими, природними, сентиментальними, 42% можуть проявляти хитрість, необачність, швидкість, проникливість, 30% будуть проявляти: витонченість, освіченість, схильність до аналізу, інтелектуальний підхід до оцінки ситуацій, близькість до цинізму (див. рис. 1).

Фактор O «Спокій – тривожність» дає можливість вказувати на те, що 25% респондентів є безтурботними особами зі спокійним настроєм, а також з незворушливими поглядами, 35% – дові-

рливими та спокійними, 20% – мають тривожні депресивні прояви, 20% опитуваних часто характеризується поганим настроєм, сильними переживаннями, почуттями, роздумами (див. рис. 1).

Аналіз результатів діагностики за фактором «Консерватизм – радикалізм» (див. табл. 1) вказує на те, що 27% учасників навчального процесу переконані у правильності своїх вчинків і сприймають все як перевірене, незважаючи на протиріччя, 31% – характерний консерватизм, терпимість до традиційних, труднощів, 24% учасників експерименту притаманний наступний вид поведінки: критичність, ліберальність, аналітичне, вільне мислення, 18% студентів медичних навчальних закладів поглинені інтелектуальними проблемами, мають сумніви з різних фундаментальних питань (див. рис. 1).

Результати фактором Q2 «Конформізм – нонконформізм» дають можливість вказувати на наступні психологічні особливості учасників медичних навчальних закладів: 33% респондентів воліє працювати та приймати рішення разом з іншими людьми, любить спілкування та захоплення, залежить від інших, 26% має залежність від групи, до якої приєднуються, 27% опитаних є самозадоволеним та пропонують власне рішення, 14% проявляють: незалежність, схильність приймати самостійні рішення (див. рис. 1).

Фактор Q3 «Низький самоконтроль – високий самоконтроль» вказує на те, що 15% респондентів не здатні керуватися вольовим контролем, не звертають уваги на соціальні вимоги, не уважні до інших, 21% респондентів є внутрішнього недисциплінованим, конфліктними, мають низьку інтеграцію, 36% учасників навчальної групи є контрольованими, соціально точними, мають високий рівень інтеграції в соціальний простір, 28% має тенденцію до сильного контролю своїх емоцій та загальної поведінки (див. рис. 1).

Дослідження проявів розслабленості або напруженості учасників навчального процесу за фактором Q4 «Розслабленість – напруженість» дає можливість представлення таких результатів: 10% респондентів схильні до розслабленості, врівноваженості, задоволеності власними соціальними контактами, 21% – є розслабленими, не фрустрованими, 45% респондентів, володіють високим рівнем енергетичної напруги, 24% – мають високу схильність до напруженості і збудливості (див. рис. 1).

Аналіз отриманих результатів, дав змогу сформулювати наступну систему особистісних характеристик студентів медичних навчальних закладів:

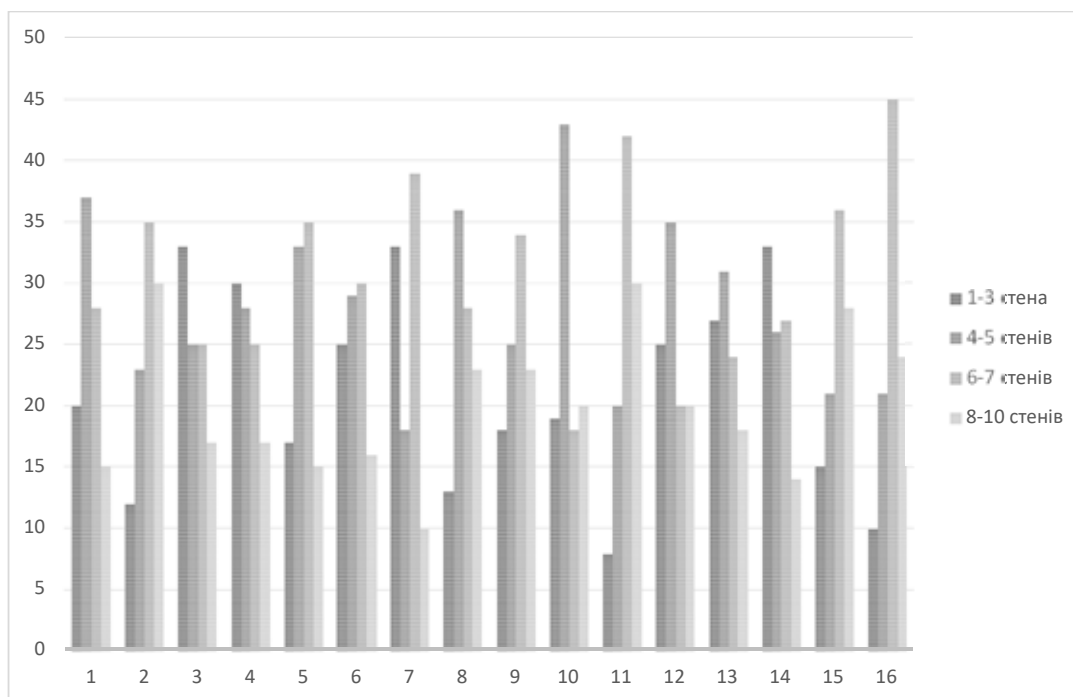

Рис. 1. Профіль особистісних характеристик, студентів медичних навчальних закладів

- Критичність мислення, що вказує на те, що їм притаманне конструктивне ставлення до інтернет-мережі, яка сприймається як засіб отримання інформації, в них відсутня потреба у пошуку альтернативної реальності;

- Високий рівень навчальних навиків, який може обумовлювати тривалий час знаходження в Інтернеті для пошуку інформації;

- Фрустрованість, мінливість настрою може вказувати на те, що в цих опитаних на передній план виходять механізми витіснення та втечі. Обстежувані, яким притаманний високий рівень фрустраційних реакцій, використовують інтернет-ресурс як зручний і відомий спосіб забути про проблеми, негативні переживання та конфлікти, від яких особистість страждає у повсякденному житті [7, 475].

- Домінуюча стратегія підкорення: може слугувати фундаментом, для легкої передачі відповідальності за власні дії, що є можливим в процесі перебування в мережі [5, 363–388];

- Необхідність соціальної інтеграції – задоволення необхідних значущих процесів спілкування в зручний час;

- Високий рівень енергетичної напруги, як наслідок депресивні або стресові прояви, які підкріплюють бажання перебувати в Інтернеті як механізму витіснення [8, 456–463].

Отже, студенти медичних навчальних закладів мають різноманітні особистісні характеристики і властивості, які можуть зумовлювати розвиток інтернет-залежної поведінки. Але загалом ці

результати свідчать про різноманітність особистісних рис і характерів учасників навчальних груп. Це важливо враховувати при розробці навчальних програм і методик, щоб забезпечити ефективне навчання та сприяти мінімізації проявів адиктивної поведінки, як серед студентів медичних навчальних закладів, так і інших навчальних груп освітянського спрямування.

Висновки. Вивчення теми взаємозалежності особистісних проявів студентів медичних навчальних закладів та проявів в них Інтернет-залежної поведінки дало можливість розкрити поняття Інтернет-залежності, як неконтрольованого бажання надмірного використання Інтернету, знецінення часу, проведеного без підключення до мережі.

Аналіз емпіричних досліджень Kuss D., Griffiths M. показав, що поширеність інтернет-адиктивної поведінки, направленої на віртуальний простір, має високий рівень прояву, їх невлаштованість і коливається від 1,5% до 24,2%.

На основі узагальнення стану розробленої проблеми було сформовано потребу, розкриття особистісного портрету студента медичного навчального закладу для формування системи особистісних проявів, учасників таких навчальних груп та проведено емпіричне дослідження серед учасників фахового медичного коледжу, I–VI курсів. Застосовано 16 факторний особистісний опитувальник Кеттела Р., що є багатовимірною методикою, оцінює властивості нормативної особистості, він описує особистісну структуру

індивіда та виявляє особистісні проблеми, допомагає знайти корекційні механізми для вирішення особистісних проблем.

Сформовано наступну модель особистісних характеристик студентів медичних навчальних закладів на основі отриманих результатів:

- Критичність мислення, що вказує на те, що їм притаманне конструктивне ставлення до інтернет-мережі, яка сприймається як засіб отримання інформації, в них відсутня потреба у пошуку альтернативної реальності;

- Високий рівень навчальних навиків, який може обумовлювати тривалий час знаходження в Інтернеті для пошуку інформації;

- Фрустрованість, мінливість настрою може вказувати на те, що в цих опитаних на передній план виходять механізми витіснення та втечі. Обстежувані, яким притаманний високий рівень фрустраційних реакцій, використовують інтернет-ресурс як зручний і відомий спосіб забути про проблеми, негативні переживання та конфлікти, від яких особистість страждає у повсякденному житті.

- Домінуюча стратегія підкорення: може слугувати фундаментом для легкої передачі відповідальності за власні дії, що є можливим в процесі перебування в мережі;

- Необхідність соціальної інтеграції – задоволення необхідних значущих процесів спілкування в зручний час;

- Високий рівень енергетичної напруги, як наслідок депресивні або стресові прояви, які під-

кріплюють бажання перебувати в Інтернеті як механізму витіснення.

Відмічено, виявлено значне зростання стресових проявів, причиною чого можуть бути зміна місця проживання, переживання колективної травми, підвищення рівня тривожності, обумовленої подіями суспільства та умовних або явних небезпек.

Вказано на те, що студенти медичних навчальних закладів мають різноманітні особистісні характеристики і властивості, які можуть зумовлювати розвиток інтернет-залежної поведінки. Але загалом ці результати свідчать про різноманітність особистісних рис і характерів учасників навчальних груп.

Доведено, що студентам з високим рівнем фрустраційних реакцій притаманна адиктивна поведінка, передусім Інтернет-залежність. Також отримані результати можуть вказувати на те, що студенти використовують мережу як форму втечі або самозахисту від несприятливих подій життєдіяльності.

Отже, рівень психоемоційної напруги та наявності стресових факторів в процесі активної діяльності індивіда взаємопов'язаний з високим рівнем прояву Інтернет-залежності.

Подальший розгляд цієї проблеми вбачаємо у розробці навчальних програм і методик, щоб забезпечити ефективне навчання та сприяти мінімізації проявів адиктивної поведінки серед студентів медичних навчальних закладів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Cicchetti D. Child maltreatment. *Annu. Rev. Clin. Psychol.* 2005. №1. С. 409–438.
2. Kuss, D. J., Griffiths, M. D. Online social networking and addiction-A review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health.* 2011. № 8(9), С. 3528–3552.
3. Young, K. S. Caught in the net: How to recognize the signs of Internet addiction and a winning strategy for recovery. John Wiley & Sons. 1998.
4. Lam, L. T., & Peng, Z. W. Effect of pathological use of the internet on adolescent mental health: A prospective study. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine.* 2010. № 10., С. 901–906.
5. Chou, C., Condrón, L., & Belland, J. C. A review of the research on Internet addiction. *Educational Psychology Review.* 2005. № 17(4), С. 363–388.
6. Meerkerk, G. J., van den Eijnden, R. J., Vermulst, A. A., Garretsen, H. F. The Compulsive Internet Use Scale (CIUS): Some psychometric properties. *CyberPsychology & Behavior.* 2009. № 12(1), С. 1–6.
7. Pawłowska, B., Potembska, E. Internet addiction and psychological well-being among university students: A cross-sectional study in Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health.* 2018. № 15(3). С. 475.
8. Chang, M. K., Law, S. P., Nguyen, T. H. Factors influencing the addictive use of social networking sites: A case study in Vietnam. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking.* 2013. № 16(6), С. 456–463.
9. Ironson G.H, Freund B., Strauss J.L., Williams J. Comparison of two treatments for traumatic stress: a community-based study of EMDR and prolonged exposure. *J. Clin. Psychol.* 2002. № 58. С. 113–128.